

«Από τον Ιπποκράτη στον Μέγα Βασίλειο»

Με αφορμή την εορτή των αγίων Αναργύρων

Από την Μαγνησία την μητέρα της ιατρικής όπου υψώνεται το πολυφάρμακο βουνό του Πηλίου ξεκινά τα πρώτα της βήματα η ιατρική επιστήμη. Και από τον μύθο του Κένταυρου Χείρωνα του Ασκληπιού, του Μαχάονα (μυθικού ιατρού), του Αχιλλέα οδηγείται από τον μύθο στο λόγο, από τον λόγο στην θεωρία, από την θεωρία στην πράξη, δηλαδή στην ιατρική τέχνη. Από τις ονειρομαντείες, τα ξόρκια των μάγων, τις ονειροθεραπείες του Ασκληπιού και την ιερατική ιατρική που για πολλούς αιώνες έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο χώρο της υγείας περάσαμε στην Ιπποκρατική περίοδο της ιατρικής που στην ουσία δημιουργεί την ορθολογική-επιστημονική ιατρική και κυρίως την χειρουργική.

Η βασική συνεισφορά του Ιπποκράτη συνίσταται κυρίως σε τρία μέρη:

1. Στο διαχωρισμό της ιατρικής από θρησκεία-μαγεία και φιλοσοφία.
2. Στη συστηματική οργάνωση των ιατρικών γνώσεων, της λεγομένης δηλαδή ιατρικής των αποδείξεων, και
3. Στη θεμελίωση της ιατρικής ηθικής και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Ιπποκράτης δεν έκανε διάκριση των ασθενών ανάλογα με την κοινωνική και οικονομική τους θέση. Στο βιβλίο του «Περί ευσημοσύνης» περιγράφει το πως πρέπει ο γιατρός να μιλά και να εξετάζει τον ασθενή. Πρέπει να έχει μετριοφροσύνη, φιλαλληλία, αξιοπρεπή εμφάνιση, νηφάλια κρίση και ηρεμία.

Ιδιαίτερη σημασία έδωσε στη σχέση εμπιστοσύνης γιατρού-ασθενή και στο απόρρητο των ιατρικών πληροφοριών. Το θεμέλιο αυτό της ιατρικής ηθικής περιορίζεται σε δυο λέξεις που υπάρχουν έως και σήμερα στον «όρκο του»: «Ωφελείν ή μη βλάπτειν». Αυτή είναι η κληρονομιά της αρχαίας ιπποκρατικής ιατρικής που παραμένει πάντοτε επίκαιρη επειδή συνδέει γνώσεις με αρχές. Δεν

είναι τυχαίο ότι ο Ιπποκράτης χαρακτηρίστηκε ως Χριστός-Ιατρός *Christus-Medicus* την εποχή του μεσαίωνα.

Ο Ιπποκράτης καθιέρωσε την επικοινωνία με τον ασθενή. Δίδασκε στους μαθητές του να μιλούν με τους ασθενείς, να καταγράφουν το ιστορικό τους και να κερδίζουν την εμπιστοσύνη τους. Αυτό είναι μέρος της θεραπείας. Για τον Ιπποκράτη η νοσολογία στηρίζεται σε μία τριαδική αρχή: άρρωστος-αρρώστια-γιατρός. Δεν παρέλειψε να τονίσει τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της ιατρικής, αλλά και σε ότι αφορά τους γιατρούς δίδαξε για τη ρευστότητα των γνώσεων, τη σχετικότητα των διαγνώσεων και το περιορισμένο των ιατρικών δυνατοτήτων.

Ο Ιπποκράτης επηρεασμένος από τη φιλοσοφία του μεγάλου Σωκράτη, που ήταν και σύγχρονός του, θεώρησε ότι ολοκληρωτική θεραπεία δεν είναι μόνο του σώματος, αλλά και της ψυχής. Στο έργο του Πλάτωνα «Διάλογος με τον Χαρμίδα» ο νέος παραπονείται στον Σωκράτη ότι ταλαιπωρείται από ισχυρούς πονοκεφάλους και μ' αυτήν την αφορμή αναπτύσσει στους συνομιλητές τους ποια ιατρική αγωγή είναι άριστη. Σύμφωνα με τον Σωκράτη είναι αδύνατον να θεραπεύσει ο γιατρός το σώμα ενός ασθενή πλήρως εάν δεν διαγνώσει και από τι πάσχει η ψυχή, δηλ. αν δεν επικοινωνήσει, αν δεν τον εμπιστευθεί ο ασθενής και εάν δεν κατανοήσει τον ψυχικό του κόσμο και τον τρόπο σκέψης του. Χαρακτηριστικά λέει ο Σωκράτης ότι «...δεν μπορείς να θεραπεύσεις το μερικό, αν δεν δεις το ολικό»¹. Στο έργο αυτό ο Σωκράτης καταλήγει ότι όταν η ψυχή διαμέσου ενός φιλικού και ωραίου λόγου ζεσταθεί και θεραπευθεί, τότε ολόκληρο το σώμα μαζί με το πάσχον όργανο μπορεί να θεραπευθεί.

Αυτήν την φιλοσοφική άποψη του Σωκράτη ασπάσθηκε ο Ιπποκράτης στην άσκηση της ιατρικής του επιστήμης. Για τον Ιπποκράτη αντικείμενο της προσοχής και του ενδιαφέροντος του γιατρού δεν είναι αποκλειστικά η εξέταση των συμπτωμάτων της δυσλειτουργίας ενός οργάνου, αλλά η δυσλειτουργία ολόκληρου του ανθρώπου. Άρα για τον Ιπποκράτη ο άνθρωπος αντιμετωπίζεται ως ψυχοσωματική οντότητα.

---

¹ Πλάτων, Χαρμίδης 156b Περί Σωφροσύνης.

Αυτήν ακριβώς την ιπποκρατική ιατρική φιλοσοφία ασπάζονται και οι χριστιανοί ιατροί από τον 4^ο αιώνα κι έπειτα με πρώτο τον Μέγα Βασίλειο. Ο χριστιανισμός ντύνει την ιατρική τέχνη των μεγάλων ελλήνων ιατρών με τον μανδύα της αγάπης και της φιλανθρωπίας. Η νέα χριστιανική διδασκαλία θεωρεί τον πάσχοντα ιερό πρόσωπο και τον ταυτίζει με τον Χριστό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία από μέρους της Εκκλησίας ξενώνων, νοσοκομείων, ιατρικών σχολών και ιατρικής δεοντολογίας.

Πρώτος ο Μέγας Βασίλειος χτίζει συγκρότημα προνοιακών και νοσοκομειακών ιδρυμάτων που ονομάστηκε «Βασιλειάδα». Διδάσκει προς τους νέους γιατρούς επηρεασμένος από τη διδασκαλία του Σωκράτη και του Ιπποκράτη ότι η ιατρική καλείται να αντιμετωπίσει τον κάθε άνθρωπο προσωπικά και η προσωπική αυτή σχέση έχει άμεση επίπτωση στη θεραπεία. Αυτή η αντίληψη του Αγίου Βασιλείου εκφράζει αλλά και διαμορφώνει και τη θεολογία της Εκκλησίας στο συγκεκριμένο θέμα η οποία αντιμετωπίζει τα προβλήματα του ανθρώπου εξατομικευμένα και ανθρωποκεντρικά. Ο Μέγας Βασίλειος στο έργο του «Όροι κατά πλάτος» γράφει σε νέο γιατρό ότι ο ίδιος φρόντιζε προσωπικά τους ασθενείς σου, τους χαιρετούσε με ασπασμό, συζητούσε μαζί τους, άλλαζε τα τραύματά τους. Δεν δίσταζε και στις περιπτώσεις των μολυσματικών ασθενειών να περιποιείται τους ασθενείς.

Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος γράφει για την «Βασιλειάδα»: «Νόσος φιλοσοφείται, συμφορά μακαρίζεται και το συμπαθές δοκιμάζεται»². Ο Μέγας Βασίλειος γράφει σε επιστολή του σε γιατρούς: «Να προσέχετε ιδιαίτερα τους δύστροπους ασθενείς και να τους περιποιείσθε με καλωσύνη»³. Ενώ σε άλλη του ομιλία αναφέρει: «Ο γιατρός μάχεται εναντίον της νόσου και όχι των αρρώστων. Ο άρρωστος είναι πρόσωπο ιερό»⁴.

Με όλα όσα αναφέραμε αποδεικνύεται ότι η ιατρική τέχνη από τον Ιπποκράτη και μετά και η Εκκλησία από τον Μ. Βασίλειο και τους Αναργύρους ιατρούς, εφάρμοσε την λεγόμενη «ψυχοσωματική ιατρική» και έδωσε στην ιατρική τέχνη χαρακτήρα φιλανθρωπικό. Αυτό άλλωστε έκανε και ο μεγάλος Ιατρός των ψυχών και των

² Αγίου Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 43, 63.

³ Μεγάλου Βασιλείου, «Λόγος προς ιατρον», ΕΠΕ 3, 76.

⁴ Μεγάλου Βασιλείου, «Ομιλία ότι ουκ έστιν αίτιος των κακών ο Θεός», ΕΠΕ 7.94, 1-2.

σωμάτων, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός. Πρώτα θεράπευε την ψυχή και μετά το σώμα.

Είναι γεγονός σήμερα ότι η φιλοσοφία αυτών των δύο μεγάλων ιατρών, του Ιπποκράτη και του Μ. Βασιλείου, επηρέασαν και τη σύγχρονη ιατρική η οποία προσπαθεί να ανακαλύψει και τις ψυχικές παραμέτρους της ασθένειας και να θεραπεύσει τον πάσχοντα ως ψυχοσωματική οντότητα.

Μ' αυτές τις σκέψεις ευχόμαστε οι Άγιοι Ανάργυροι ιατροί να ευλογούν και να φωτίζουν τους αγωνιστές ιατρούς, έτσι ώστε μέσα από την ιατρική τους τέχνη και επιστήμη να υπηρετούν τον άνθρωπο βλέποντας σ' αυτόν τον ίδιο τον Χριστό, ο οποίος είπε «*εφ' όσον εποιήσατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποιήσατε*»⁵.

Αρχιμ. Ειρηναίου Λαφτσή
1 Νοεμβρίου 2017

Βιβλιογραφία

- 1) Βασιλείου Χρ. Γολεμάτη, «Από τα ξόρκια και την Ονειροθεραπεία στο νυστέρι του Χειρουργού», Εκδόσεις Επιστημών.
- 2) Mario Vegetti, «Ιστορία της Αρχαίας Φιλοσοφίας», σελ. 62-68, Εκδοτικός Οίκος Π. Τραυλού, 2000.
- 3) Sherwin B. Nuland, «DOCTORS The illustrated History of Medical Pioneers – The totem of Medicine Hippocrates», p.13-37, 2008 Black Dog and Leventhal Publishers inc.
- 4) Μανώλη Κιαπόκα, «Ιπποκράτης ο Κώος και Ιπποκρατικός Όρκος», σελ. 313, έκδοση Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Κω, Αθήνα 1996, Ανατύπωση Εταιρεία Διάδοσης Ιπποκράτειου Πνεύματος, Αθήνα 2012.
- 5) Sullivan R, «Thales to Galen-Brief journey through rational medicine in ancient Greece», Proc. R. Coll. Physicians Edinb. 1996; 26: 487-99 Part I Pre-Hippocratic medicine.
- 6) Littré E, «Oeuvres Completes d' Hippocrate», 2nd ed. Paris 1840.
- 7) Ζηρογιάννη Π.Ν., Βογιατζάκη Ε., «Η Ιατρική Ηθική σε καταστάσεις κρίσεων σε ειρήνη-πόλεμο», Εταιρεία Διάδοσης Ιπποκράτειου Πνεύματος, τόμος 7^{ος}-8^{ος}, Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών Ακαδημίας Αθηνών, Φεβρουάριος 2012.
- 8) Doler E., Knoller N., «Military medicine in crusaders Kingdom», Jerusalem – Medical Archae, IMAZ 3:389-92, 2001
- 9) Μουτσόπουλου Μ. Χαρ., «Όταν ο Ιπποκράτης συναντά...την Θέμιδα - Ιατρονομικά», εκδ. Α.Α. Λιβάνη, 2013.
- 10) Kurt Pollack, «Ιατρική Αρχαιότητα», έκδοση 2005, σελ. 164.
- 11) James Longrigg, «Greek Rational Medicine», «Post. Hippocratic Medicine I», «Medicine and Academy», p. 180 by Routledge London and New York (2000), 270 Madison Ave. New York N.Y. 10016.
- 12) Richard Dargie, «Ancient Greece Health and Disease», printed in USA Mineapolis, 2007, p. 24.

⁵ Ματθ. 25, 40.